

strukturno ostvarenje makrostruktura kartela i monopola. Tu konstelaciju karakterizira strukturni konzervativizam, diferencijacija na središte i periferiju i elita koju ne definira neutralno određena izvrsnost i time uspješnost u polju, nego simbolički i socijalni kapital. Ovakvo stanje potkopava i njemačku uspješnost u međunarodnom znanstvenom kontekstu, jer ne potiče kreativnost, pluralizam i natjecanje.

Ovaj pesimističan, moglo bi se reći i ikonoklastičan, pogled na stanje u suvremenoj znanosti, čije temeljne pretpostavke Münch dovodi u pitanje ipak ne ostaje bez sugestija za daljnje djelovanje, odnosno poboljšanje kako bi inicijativa za izvrsnost doista »zaslužila svoje ime« (str. 403). On se zalaže upravo za slabljenje monopolističkih struktura i oligarhija na svim razinama, zastupajući snaženje manjih institucija i uvođenje mlađih znanstvenika (*junior faculty*) u akademski sustav, stimulaciju prema publiciranosti, a ne simboličkom kapitalu, evaluaciju rada i uspješnosti ne samo putem *impact factor*a i uspjeha u časopisima, nego i s obzirom na kvalitetu monografija itd.

Valja još dodati i da je knjiga iznimno bogato potkrijepljena statističkim podacima vezanim uz različite aspekte njemačke i međunarodne znanosti, što analizu čini dodatno uvjerljivom. No, njezina je najveća vrijednost upravo u demonstraciji razine refleksije koju jedna znanstvena zajednica može proizvesti u svrhu vlastite kritike, što može biti od velike koristi hrvatskoj sociologiji. S obzirom na s jedne strane sve veću volju da i ona sama raspravi svoj položaj, a s druge da to čini kroz metodološki i konceptualno rudimentarne pokazatelje, ili barem studije i priloge malog

opsega, Münchova bi knjiga mogla biti vrijedan pokazatelj kako se može promišljati samu sebe.

Sven Marčelić

*Odjel za sociologiju,
Sveučilište u Zadru*

Šime Pilić (ur.)

Obrazovanje u kontekstu tranzicije: prilozi sociologiji obrazovanja

Split: Hrvatski pedagoško-književni zbor, Ogranak; Časopis Školski vjesnik, 2008, 344 str.

Zbornik *Obrazovanje u kontekstu tranzicije* sadržava petnaest radova, prethodno objavljenih u časopisima i zbornicima u Hrvatskoj, nastalih u razdoblju između 1991. i 2008. godine. Radovi su prije svega usmjereni na proučavanje obrazovanja u kontekstu hrvatskoga društva, ali pojedini prilozi uključuju svjetski i europski kontekst. Poseban naglasak je stavljen na distinkciju sustava obrazovanja u socijalizmu i danas te na same razvojne perspektive obrazovne prakse. Zbornik je podijeljen u četiri cjeline: »Teorijske perspektive obrazovanja«, »Obrazovne perspektive u europskom kontekstu«, »Promjene obrazovanja, modernizacija i sociologija« te »Obrazovanje, znanje, zapošljavanje i održivi razvoj: perspektive u Hrvatskoj«.

U prvoj tematskoj cjelini tri su priloga. »Kulturni kapital i simbolička moć: tri aspekta Bourdieuove teorije ideologije« prilog je autora Nenada Fanuka u

kojem autor razmatra osnovne pojmove Bourdieuove sociologije – kapital, polje, habitus i simbolička moć, s obzirom na problem ideologije. Autor navodi kako je u Bourdieuovoj analizi ideologije moguće razlikovati tri povezana i isprepletena aspekta. Prvi je povezan s Marxom i strukturalizmom, na temelju kojega se ideologija razmatra na strukturnoj razini društva s obzirom na njezine funkcije i način djelovanja te odnos prema drugim strukturnim razinama. Drugi je aspekt »durkheimovski«, a ideologija se razmatra kao sustav klasifikacija (hijerarhija) i njihova legitimacija (str. 35). Treći je aspekt »weberijanski« u smislu da se ideologija promatra kao polje s vlastitom unutarnjom logikom ili »relativnom autonomijom« (str. 35–36). Prilog Jadranke Goje naslovljen je »Tranzicijski problemi teorije obrazovanja: funkcionalistička i konfliktna perspektiva«. Autorica u razmatranju tranzicijskih problema teorije obrazovanja pozornost posvećuje funkcionalističkom i konfliktnom pristupu, naglašavajući pritom da je funkcionalistički pristup obrazovanju usmjeren na proučavanje uloge i prinos obrazovanja u održavanju društvenog sustava, dok je konfliktna teorija usmjerena na proučavanje uzroka, mehanizama i načina promjena društva i obrazovanja temeljem vrijednosno oprečnog stava. Prilog Miroslava Vujevića nosi naslov »Sociologija obrazovanja – teorijsko-metodološki pristup«. Naglašava kako je teško odrediti točno vrijeme nastanka sociologije obrazovanja, jer je riječ o svojevrsnom procesu čiji začeci sežu u 1907. godinu. Objašnjava koncept sociologije obrazovanja, posebne discipline sociologije koja proučava društvo s aspekta obrazovanja i obrazovanje s aspekta društva (str. 65). Kao

i svaka znanstvena misao, tako i misao sociologije obrazovanja mora udovoljavati trima razinama mišljenja: logičkoj razini, razini opće teorijske orijentacije i razini empirijsko-metodoloških postupaka (str. 67).

Druga cjelina sadržava tri priloga. Rad Gordane Bosanac, »Pojam 'Europsko obrazovanje' i perspektive teorije edukacijskog transfera«, polazi od toga da je obrazovanje bitna kategorija zapadnoeuropske kulturne tradicije i ujedno nositelj duhovne djelatnosti. Škola je tvorevina europske kulture ili tzv. zapadnoeuropskoga kulturnoga kruga (str. 85). Obrazovanje postaje europskim idealom, stoga pojam europskog obrazovanja treba omogućiti duhovnu, znanstvenu, kulturnu i proizvodnju komunikaciju europskog prostora bez ometanja kulturnih granica, a kako bi se implementiralo mora se osloniti na teoriju edukativnog transfera. Autorica zaključuje da je perspektiva izgradnje teorije edukativnog transfera istodobno perspektiva modela europskog obrazovanja i nove europske obrazovanosti. Drugi rad je onaj Vere Turković pod nazivom »Europski identiteti i visoko obrazovanje«. U ovom radu istaknuta je ideja stvaranja jedinstvene Europe te jedinstvenoga europskog identiteta za čije formiranje važnu ulogu ima obrazovanje. Naglašava se kako je obrazovanje oduvijek glavni prenosilac kulture, stoga mu pripada velika uloga u dijalogu među kulturama (str. 107). Razmatra značenje europske dimenzije obrazovanja za hrvatske prilike, imajući pritom na umu hrvatske ekonomske, političke i kulturne posebnosti. Prilog Denise Krbec, »Re-formiranje obrazovne politike u Hrvatskoj prema 'Europski znanja'«, objašnjava značaj usvajanja

priopćenja pod nazivom »Prema Europi znanja« (1997) kojim se daju smjernice budućih aktivnosti na područjima obrazovanja, osposobljavanja i uključivanja mladih u tijek društvenih promjena. Proces re-forme hrvatskog obrazovanja promatran je iz perspektive aktualnih tendencija na području obrazovanja te autorica zaključuje kako prijedlozi i rješenja vode efikasnom i efektivnom oblikovanju i budućem odlučivanju o promjenama u obrazovnoj politici te pretpostavljaju postizanje suglasnosti barem oko svrhe i ciljeva obrazovne politike, uključivanja obveza proizašlih iz međunarodnih ugovora i sporazuma, društvenih očekivanja od postignutih rezultata »proizvodnje« obrazovanja i društvene korisnosti postojećih i očekivanih organizacijskih rješenja u smislu tehnološkog unapređenja na pojedinim obrazovnim razinama (str. 124–125).

Treća cjelina naslovljena je »Promjene obrazovanja, modernizacija i sociologija«. Prvi rad, Ivana Cifrića, elaborira tezu da je škola društveni instrument modernizacije te da i sama podliježe modernizaciji kao sredstvo inovacijske reprodukcije. Prema Cifriću, moderno društvo smanjuje odgojnu, a povećava obrazovnu ulogu škole (str. 129). Škola stoga nije samo reproduktor, nego je istodobno i protagonist industrijske kulture i njezine tehničke racionalnosti (str. 133). Treba li školu sustavno modernizirati ili radikalno izmijeniti ovisi o tome što društvo misli o sebi i kako se uopće zamišlja u budućnosti. Prilog Branislave Baranović, »Promjene obrazovnog diskursa u postsocijalističkoj Hrvatskoj«, raspravlja o promjenama u strukturi srednjoškolskog diskursa s obzirom na promjene

u političkom sustavu postsocijalističke Hrvatske. Analiziraju se obilježja procesa postsocijalističke transformacije političkoga sustava kao sociopolitičkog konteksta obrazovnih promjena u Hrvatskoj. Autorica potom prezentira promjene u strukturi srednjoškolskih planova neposredno prije i poslije izbora 1990. godine. »Nastava sociologije obrazovanja u Hrvatskoj« rad je Šime Pilića. Autor ističe 1907. godinu i profesora Henryja Suzzala koji je održao prvo predavanje iz sociologije obrazovanja na Yaleu. Nadalje, navodi potrebu održavanja nastave iz predmeta edukacijskih znanosti na svim nastavničkim fakultetima i nastavničkim smjerovima drugih fakulteta. Ističe da je predmet Sociologija odgoja i obrazovanja uveden u sveučilišnu nastavu u Hrvatskoj sedamdesetih godina 20. stoljeća. U posljednjem dijelu rada autor daje pregled trenutačne zastupljenosti ovoga predmeta na hrvatskim sveučilištima. Nikola Skledar u radu »Odgoj i izobrazba kao sastavni dio kulture« obrađuje odnos pojmova odgoj i izobrazba te upućuje na njihovu povezanost. Samim time ističe upućenost pedagogije na antropologiju. Prilog Antuna Šundalića, »Obrazovanje – od statusnog simbola do egzistencijalne nužde«, ističe kako se obrazovanje danas uglavnom shvaća kao obrazovanje za poziv, a manje kao potreba za ovladavanjem širokim znanjima iz različitih područja. U tom smislu obrazlaže da je obrazovanje za poziv postalo sinonim za socijalizaciju u svijetu tehnike. S druge strane, obrazovanje radi obrazovanja postalo je skupom potrebom rijetkih pojedinaca, a ne široko prihvaćenom društvenom vrijednošću (str. 182). U radu »Fenomen obrazovanja u suvremenim udž-

benicima sociologije« Adnan Tufekčić prikazuje kvalitativnu analizu sadržaja suvremenih udžbenika sociologije koji se upotrebljavaju na sveučilištima u SAD-u i Velikoj Britaniji. Na uzorku od devet udžbenika autor prikazuje sadržaje vezane za fenomen obrazovanja koji se favoriziraju, koji se ne favoriziraju i sadržaje koji se uopće ne spominju u udžbenicima, a povezani su s fenomenom obrazovanja. Autor zaključuje kako u Bosni i Hercegovini fenomen obrazovanja gotovo da nije obrađen u sveučilišnim udžbenicima sociologije (str. 202).

Četvrti dio, »Obrazovanje, znanje, zapošljavanje i održivi razvoj: perspektive u Hrvatskoj«, sadržava tri priloga. Prvi je tekst Predraga Bejakovića, »Uloga obrazovnog sustava u postizanju zapošljivosti i konkurentnosti radne snage u Hrvatskoj«, u kojem daje teorijski okvir uloge obrazovanja u postizanju zapošljivosti i konkurentnosti radne snage. Autor navodi kako bi povećanje zapošljivosti i konkurentnosti radne snage trebalo pridonijeti i osnaživanju siromašnih i stvaranju svijesti da su kroz osposobljavanje, usavršavanje i obrazovanje oni gospodari svoje sudbine koji sami mogu utjecati na poboljšanje svoga položaja (str. 207–208). Prema autoru, ključna odrednica gospodarstva temeljenog na znanju jest ljudski kapital, odnosno znanja, stručnosti i sposobnosti. No, autor procjenjuje da hrvatska radna snaga ipak nije dovoljno obrazovana za potrebe suvremenoga konkurentskog gospodarstva. Nadalje, definiraju se pojmovi konkurentnosti i zapošljivosti te se posebna pozornost posvećuje stanju u Hrvatskoj: obrazovnoj strukturi, sustavu obrazovanja i postojećih znanja te zahtjeva koje

pred zaposlene postavljaju poslodavci. Na kraju rada daju se prijedlozi za unapređenje obrazovnog sustava. Drugi prilog Vladimira Laya, »Integralna održivost i učenje«, promišlja odnos integralne održivosti kao kriterija, cilja i održivog razvoja kao projekta/procesa odgajanja (o društvenim vrednotama) i učenja (znanja) (str. 233). Autor polazi od stajališta da je proces održivog razvoja inherentno proces učenja, kojim možemo učiti graditi kapacitete i sposobnosti da bismo živjeli na održiviji način. Nadalje, autor nudi analizu konteksta teme na razini Hrvatske i na planetarnoj razini, te inicijalni prijedlog tema za procese odgajanja i učenja za integralnu održivost i održivi razvoj. Posljednji prilog zbornika jest rad autorica Jadranke Švarc i Jasminke Lažnjak naslovljen »Nova proizvodnja znanja: perspektive u Hrvatskoj« u kojem se autorice usredotočuju na činjenicu da pojava gospodarstva znanja devedesetih godina i potreba izgradnje nacionalne gospodarske konkurentnosti podrazumijeva radikalne promjene u sadašnjem tradicionalnom sustavu znanstvenih i sveučilišnih istraživanja u Hrvatskoj te prelazak na novu proizvodnju znanja, kojoj je cilj kapitalizacija znanja i komercijalizacija istraživanja kroz povezivanje znanosti i gospodarstva. Na kraju, autorice zaključuju kako nije pitanje je li nova proizvodnja znanja potrebna u Hrvatskoj, nego kako je ostvariti te što bi se dogodilo s hrvatskom znanostima kad bi se ulaganje u znanost prepustilo tržišnoj ponudi i potražnji bez intervencije države (str. 275). Navode kako je potreba izgradnje cjelovitoga nacionalnog inovacijskog sustava od presudnog značenja za novu proizvodnju znanja te svakako za budući razvoj Hrvatske.

Urednik ovoga zbornika navodi kako su prošla puna dva desetljeća od izlaska prethodnoga zbornika iz sociologije obrazovanja, stoga je jasno kako zbornik *Obrazovanje u kontekstu tranzicije* predstavlja vrlo zanimljivo štivo za širu publiku, prepuno priloga koji analiziraju recentne teme iz sociologije obrazovanja. Riječ je o dragocjenom priručniku koji bi trebao pripomoći nastavi predmeta sociologije obrazovanja.

Gorana Bandalović

Odsjek za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu

Mizuko Ito et al.

Hanging Out, Messing Around, and Geeking Out: Kids Living and Learning with New Media

Cambridge, Mass. – London:
The MIT Press, 2009, 432 str.

Istraživanja na području sociologije medija i medijskih studija, kad su u pitanju mladi, uglavnom se kreću u okvirima determinističkih pristupa koji podrazumijevaju i kvantitativnu metodologiju. Naime, s teorijske strane prevladavaju pristupi koji tehnologiju i nove medije smatraju determinantama koje oblikuju identitetske i bihevioralne karakteristike pojedinaca, dok se istodobno s metodološke strane pokušavaju kvantificirati relacije eksperimentima ili longitudinalnim istraživanjima kako bi se dobila slika utjecaja medi-

ja na društvo. Ne umanjujući važnost ovakvih pristupa i njihovih podataka, popularnost statističkih pokazatelja ipak ne uspijeva otkriti sve dimenzije svakodnevnog života mladih u interakciji s novim medijima i tehnologijama, dobrim dijelom zbog teorijskih i metodoloških ograničenja koja su svojstvena ovakvim pristupima.

U tom je kontekstu od iznimne važnosti studija *Hanging Out, Messing Around, and Geeking Out: Kids Living and Learning with New Media*, koja se znatno razlikuje od dosadašnjih istraživanja ovakvog opsega na temu mladih i medija. Studiju su napisali Mizuko Ito, Sonja Baumer, Matteo Bittanti, danah boyd, Rachel Cody, Becky Herr-Stephenson, Heather A. Horst, Patricia G. Lange, Dilan Mahendran, Katynka Z. Martínez, C. J. Pascoe, Dan Perkel, Laura Robinson, Christo Sims i Lisa Tripp, a kao suradnici su uključeni i Judd Antin, Megan Finn, Arthur Law, Annie Manion, Sarai Mitnick, David Schlossberg i Sarita Yardi. U odnosu na kvantitativna istraživanja, ova etnografska studija na američkoj populaciji mladih predstavlja podatke koji ne samo da su paradigmatički oprečni biheviorističkim ili strukturalističkim polazištima, nego odgovaraju na pitanja »što mladi rade s medijima« (umjesto »što mediji rade mladima«) te koja značenja im pridonose i kako s pomoću njih kreiraju svakodnevne obrasce društvene interakcije te proizvodnje i reprodukcije kulturnih obrazaca. Drugim riječima, dok kvantitativna slika pruža uvid u tehnološke trendove mladih, kvalitativna slika obrađena ovom studijom nudi uvid u načine korištenja novih medija u širem društvenom i kulturnom kontekstu svakodnevice. Osim toga, za razliku